

175 jaar Grootseminarie Brugge
30 april 2008

Referaat kardinaal Walter Kasper

PRIESTER ZIJN VANDAAG

Vriendschap met Jezus

Tijdens de voorbije decennia werd heel wat gediscussieerd over priester-zijn, priesterroeping en levensstijl van de priester. Ik wil hiermee niemand vervelen en deze gekende discussies niet nog eens overdoen. Ik verkies eerder naar de bronnen van het priester-zijn terug te keren - *ad fontes* dus - om bij die bronnen nieuw en fris water te halen dat ons nieuwe kracht en frisse moed geeft om onze weg verder te zetten.

Ik wil graag beginnen met een bijbeltekst die belangrijk is geweest op mijn weg naar het priesterschap. Al is het reeds meer dan zestig jaar geleden, ik weet vandaag nog precies de kerk en de plaats in de kerk waar ik zat. Ik herinner me nog letterlijk één zin uit de preek die betrekking had op de roeping van de eerste leerlingen in het evangelie volgens Johannes (Joh 1,31-51).

Twee leerlingen - waarvan één Andreas, de broer van Simon Petrus - hoorden het getuigenis van Johannes de Doper: "Daar is het Lam van God!" Onmiddellijk raakten ze geïnteresseerd, er werd een diepere snaar geraakt in hun binnenste. Er groeide een verwachting en een hoop, waar ze zelf nog niet helemaal mee in het reine waren. Zo lopen ze - weliswaar wat schuchter - achter Jezus aan. Als Hij zich omkeert en hen vraagt: "Wat zoeken jullie?" antwoorden ze verlegen: "Rabbi, waar logeert u?". Hij nodigt hen uit: "Kom maar mee, dan zul je het zien". Die eerste ervaring was voor hen zo belangrijk en indrukwekkend dat ze vele jaren later nog het uur herinnerden waarop dit alles gebeurde: "Het was ongeveer twee uur voor zonsondergang".

Ook vandaag verlopen veel roepingsverhalen op deze of gelijkaardige wijze. Ze beginnen met een inwendig zoeken waarvan de uitkomst aanvankelijk nog niet helder is. Zo zijn er nu heel wat meer jongeren dan we denken als pelgrims innerlijk onderweg. Ze zijn nu meestal wat ouder dan wij vroeger waren. Dikwijls hebben ze al een andere studie aangevat of voltooid. Sommigen

waren al beroepsmatig actief. Maar ze zoeken naar meer en vragen of Jezus het antwoord op hun vraag is. Ze proberen het gewoon eens uit. Want het antwoord op die vraag kan niet abstract geformuleerd worden. Er is tijd nodig, heden ten dage soms zeer veel tijd, meestal beduidend meer dan vroeger. Men moet zich die tijd gunnen en 'bij Jezus wonen'. Wonen betekent meer dan zich ergens bevinden. Wonen betekent: vertrouwd zijn, thuis zijn, zo bij anderen zijn dat men daardoor thuis komt bij zichzelf, gewoon omdat men zich aanvaard weet. Wonen houdt in dat men de thuis voor zijn bestaan gevonden heeft.

Voor mij kan het seminarie best omschreven worden als de plaats waar men met Jezus vertrouwd geraakt en als de tijd waarin men groeit in de vriendschap met Hem, om dan helemaal voor Hem en zijn zaak, het Rijk Gods, te kiezen.

Zo kom ik bij mijn eerste basisstelling dat priester-zijn vriendschap met Jezus betekent. Deze definitie heeft Jezus zelf gegeven. Bij iedere priesterwijding zeggen we niet alleen maar zingen we: "Ik noem jullie geen slaven meer ... vrienden noem ik jullie, omdat ik alles wat ik van de Vader heb gehoord, aan jullie bekendgemaakt heb" (Joh 15,15).

Slechts vanuit de persoonlijke, doorleefde en steeds weer te vernieuwen en te verdiepen vriendschap met Jezus Christus kan men het priester- en christenzijn verstaan, beleven en bij moeilijkheden volhouden. Moeilijkheden komen voor in alle levenskeuzes. Men moet steeds weer zoals Johannes, de beminde leerling, rusten aan het hart van Jezus om Hem te verstaan (Joh 13,23). Men moet Hem vergezellen op zijn wegen, bij Hem school lopen, dit wil zeggen studeren. Men moet het met Hem uithouden tijdens de uren op de Olijfberg en zich laten meenemen op Emmaüswegen (Lc 24,13-35). Wanneer we ontgoocheld zijn en het dreigen op te geven, verheldert Hij ons de diepe betekenis van de Schrift en van de wil van God. We herkennen Hem bij het breken van het brood, in het vieren van de Eucharistie. Dan kan men zoals bij de Emmaüsgangers zeggen: "Hij is opgestaan!", Hij leeft, Hij heeft de machten van de dood, van het kwaad en van het geweld overwonnen en ook wij zullen met en in Hem leven. Eenvoudiger gezegd: zijn pascha gaat verder!

In de hedendaagse roepingencrisis is er geen andere weg als het programma dat Johannes-Paulus II aan het einde van het grote jubileumjaar 2000 aan de Kerk gegeven heeft voor de nieuwe eeuw en het nieuwe millennium: vanuit Jezus Christus opnieuw beginnen, zijn gelaat zoeken. Dit was het programma van alle vernieuwingsbewegingen in de loop van de kerkgeschiedenis. Ook nu is er geen ander vernieuwingsprogramma voorhanden.

Tijd om over God te spreken

Keren we nog eens terug naar Jezus' woord: "Vrienden noem ik jullie". Een tweede aspect treedt hierin naar voren: Jezus motiveert zijn uitspraak. Daarmee wordt duidelijk dat het niet gaat om

een vluchtige, emotionele ervaring die niet lang standhoudt. Hij zegt immers: “Vrienden noem ik jullie, omdat ik alles wat ik van de Vader heb gehoord, aan jullie bekendgemaakt heb”. We raken aan de diepste dimensie van het leven en de boodschap van Jezus. In overeenstemming met de ernstige bijbelexegese, zette Paus Benedictus die dimensie uiteen in zijn Jezusboek: de diepe en unieke verhouding van Jezus tot zijn Vader, een verhouding die Hij zijn leerlingen meedeelt. Meedelen wil hier niet zeggen 'informatie verstrekken', maar het betekent 'laten deelhebben aan'. Wij - zijn vrienden - worden opgenomen in de gemeenschap tussen Hem en zijn Vader.

Dit is van groot belang in de huidige tijd die vaak omschreven wordt met termen als: de ogenschijnlijke afwezigheid van God, het zwijgen van God, de wijdverspreide onverschilligheid naar God toe. Vaak botsen wij op de vraag: Waar is God? Waar blijft Hij? Waar toont Hij zich? Waarom grijpt Hij niet in? Men spreekt tegenwoordig wel over een terugkeer van het religieuze maar dat betekent bij lange niet een terugkeer van God, maar vaak een terugkeer van oude en nieuwe goden, mythen, gnosis en esoterie. Los daarvan beleven we niet alleen een terugkeer van het religieuze maar evenzeer van het agressieve missionaire atheïsme.

In deze situatie mogen wij ons niet met bijzaken inlaten of ons laten afleiden door allerlei neven- en randkwesies. Het is tijd voor het essentiële. Het is tijd om over God te spreken, en niet op een vage, algemeen-religieuze wijze maar concreet over de God van Jezus Christus. “Niemand heeft ooit God gezien, maar de enige Zoon, die zelf God is, die aan het hart van de Vader rust, heeft hem doen kennen” (Joh 1,18). Hij kan daarom zeggen: “Wie mij gezien heeft, heeft de Vader gezien” (Joh 4,9). Op het menselijke gelaat van Jezus Christus licht voor ons het mensvriendelijke gelaat van God op.

De vriendschap met Jezus Christus is daarom het antwoord op die laatste en diepste vraag van de mens, de vraag naar het laatste waarheen en waartoe, naar de zin en het geluk in het leven. Tenslotte vinden we dit alleen in God. De vriendschap met Jezus en de passie voor zijn 'zaak' - het Rijk Gods als een rijk van leven, gerechtigheid, heiligheid en vrede - maken van de priester in de oorspronkelijke zin van het woord een theoloog: dit is iemand die spreekt over de God met een menselijk gelaat. De priester houdt midden deze 'in zichzelf gesloten' wereld de hemel open. Zo kan hij niet alleen met de lippen maar met zijn hele persoon een antwoord bieden op de diepste bestaansvragen van de mens en licht, leven en vreugde brengen in de duisternis van het bestaan van veel mensen. Zo kan hij dienaar van de vreugde worden (2 Kor 1,24).

Zijn leven tot geschenk maken

Nog een ander belangrijk gezichtspunt is verbonden met het woord “Vrienden noem ik jullie”. In de zin onmiddellijk daarvoor zegt Jezus: “Er is geen grotere liefde dan je leven te geven voor je vrienden” (Joh 15, 13). Nog op de avond voor zijn lijden en sterven heet het: “Hij had de mensen die hem in de wereld toebehoorden lief, en zijn liefde voor hen zou tot het uiterste gaan” (Joh 15,

2). Jezus' zelfgave tot in de dood is het 'non-plus-ultra' van zijn liefde en zijn vriendschap voor ons.

Op deze plaats raken we andermaal een gevoelig punt. Priester-zijn is in de godsdienst- en cultuurgeschiedenis verbonden met cultische offervoorstellingen en offerpraktijken. Ook het Concilie van Trente gaat uit van de samenhang tussen *sacerdotium* en *sacrificium* (DS 1764). Maar wat kunnen we daar vandaag mee aanvangen? In de culturele omslagen van de late jaren zestig en de vroege jaren zeventig van de vorige eeuw werd gesteld dat Jezus zichzelf en zijn leerlingen niet als priester zag. Integendeel, zoals de profeten bekritiseerde Hij scherp en fel de cultus- en offerpraktijken in de tempel.

Dat is ongetwijfeld waar, maar het is slechts de halve waarheid. Want Jezus heeft - zoals reeds de profeten en de psalmen - deze cultische opvatting van het priesterschap een verdiepende en vernieuwende interpretatie gegeven. De priester en Hij als Hogepriester, geeft en offert niet iets maar Hij geeft en schenkt zichzelf. Deze nieuwe interpretatie komt in de Jezuswoorden van het Laatste Avondmaal tot uitdrukking, namelijk daar waar Hij in de lijn van de liederen van de Lijdende Dienaar van Jesaja spreekt over zijn zelfgave "voor de velen" (Js 53, 12; Mt 26, 28 par.). In de versie van Paulus staat er: "Dit is mijn lichaam voor jullie" (1 Kor 11, 24), dit wil zeggen mijn leven, mijn hele bestaan voor jullie. De Hebrëebrief laat Jezus met Psalm 40 zeggen: "Offers en gaven hebt u niet verlangd, maar u hebt mij een lichaam gegeven... Ik ben gekomen, God, om uw wil te doen" (He 10, 5-9).

Deze persoonsbetrokken nieuwe interpretatie van het priesterschap verwijst naar de openbaring van het diepste mysterie van God. Want God is liefde (1 Joh 4, 8.16). "God had de wereld zo lief dat hij zijn enige Zoon heeft gegeven" (Joh 3, 16). Priester worden en priester zijn betekent dat men zich geheel laat bepalen door Jezus' pro-existentie, door zijn radicaal er-zijn-voor-God-en-voor-de-anderen. Het betekent dat men Jezus' vriendschapsdienst tot zijn eigen levensinhoud maakt en zijn leven tot geschenk voor God en voor de ander.

Daarmee wordt de tegenstelling met het cultische priesterschap verscherpt. Want een dergelijke invulling staat immers niet alleen in contrast met het cultische priesterschap maar ook met een op vandaag wijdverspreide individualistische en vaak hedonistische grondinstelling namelijk: zo veel mogelijk voor het eigen leven willen en daarmee nooit genoeg hebben. Nochtans, ieder die zijn leven wil behouden, zal het verliezen (Mc 8, 35 par.), wie het daarentegen verliest, die krijgt het rijkelijk en in volheid terug.

Met de anderen en voor de anderen

Men zal vragen: is dat niet een keuze die iedere christen moet maken? Ja, zo is dat. Het gebod van de liefde geldt voor elke christen. Maar we moeten verder vragen: kunnen wij dat uit onszelf?

Het antwoord van het Nieuwe Testament en van heel de christelijke traditie luidt: neen, dat gaat onze krachten te boven. Zo te leven is genade. We kunnen maar liefhebben in de kracht van de Liefde, die ons door Jezus Christus geschonken is.

Daarom staat de priester in gemeenschap met alle andere christenen; allen hebben deel aan het priesterschap van Christus. Allen zijn broeders en zusters. Daarom noemden de eerste christenen elkaar vrienden (3 Joh 15). De priester is alleen op basis van zijn ambt niet een beter of heiliger christen dan de anderen. Zoals alle anderen moet hij zijn tekortkoming in de liefde en zijn dwaling tegen de liefde, zijn zonden dus, bekennen. Hij is zoals iedereen aangewezen op de barmhartigheid van God en vaak ook op deze van de andere mensen. Niet zelden zal hij zich zelfs schamen bij het zien van de intensiteit van het christelijke leven van heel wat gelovigen die aan hem zijn toevertrouwd.

Het laatste Concilie heeft de leer van het - op het gemeenschappelijke doopsel gebaseerde - gemeenschappelijke priesterschap van alle christenen terug onder de aandacht gebracht en getoond dat de priester niet tot een hogere klasse of kaste behoort. Sommigen hebben dat begrepen als het in vraag stellen van het bijzondere priesterschap. In werkelijkheid is het een verrijking. Want het broederlijke en vriendschappelijke verbonden zijn en de gemeenschap met alle christenen bevrijden de priester van een onnatuurlijke isolatie en van een onverdraaglijke eenzaamheid. Ze nemen hem op in de gemeenschap als in een grote familie en verrijken hem met de veelvoudige gaven, die hij in de gemeenschap zal aantreffen.

De bijzondere priesterlijke dienst is gebaseerd op het gemeenschappelijke priesterlijke bestaan van alle christenen dat in het doopsel gegrondvest is. Dus vooraleer de toekomstige priester zijn bijzondere dienst kan opnemen, moet hij samen met alle anderen, in de gemeenschap en vriendschap met Jezus groeien en zich daarin waarmaken. Hij moet tonen dat hij een echte christen is en dat hij de andere christenen niet alleen het christen zijn kan leren maar ook kan voorleven. Hij moet leren andere charisma's, ook die van vrouwen, te respecteren en met hen samen te werken.

Omgekeerd is het gemeenschappelijke priesterschap van alle gedoopten op het bijzondere priesterschap van de dienst aangewezen. Want het gemeenschappelijke priesterschap hebben wij niet uit onszelf. We kunnen het ook niet vanuit onszelf beleven. Het wordt ons geschonken en wel op een manier die overeenkomt met de menswording van God in Jezus Christus, met andere woorden op een menselijke manier. Het wordt tot stand gebracht door menselijke woorden en door menselijke tekens die wij sacramenten noemen. Een gemeenschap kan zichzelf niet machtigen om die woorden te spreken of die sacramenten uit te delen. Zij kan haar eigen bestaan niet zelf regisseren; dat zou het genadekarakter van haar bestaan tegenspreken. Daarvoor hebben we de speciale, genadezending en machtiging van het bijzondere priesterschap nodig. Dat vertegenwoordigt het onvoorwaardelijke genadekarakter van het christen zijn.

Volgens het getuigenis van alle evangeliën heeft Jezus uit de grote kring van zijn volgelingen, enkelen speciaal uitgekozen. In het Marcusevangelie wordt het bijzonder indringend beschreven (Mc 3,13-19). Er staat: “Hij riep al degenen bij zich op wie hij zijn keuze had laten vallen”. In tegenstelling tot de leerlingen van de rabbijnen kon men zich bij Jezus geen kandidaat stellen. “Jullie hebben niet mij uitgekozen, maar ik jullie”, staat er bij Johannes (Joh 15,16). Bij Marcus lezen we verder: “Hij maakte hen tot zijn leerlingen”. De roeping is een werkdadig, scheppend woord, dat de geroepenen tot volgelingen maakt. Op die manier wordt het scheppende en onafleidbaar kwalitatief nieuwe van de bijzondere roeping tot leerling aangeduid. Zij brengt niet alleen een uiterlijk blijvende functie tot stand; maar zij schenkt een essentiële kwalificatie voor de zending, die met de roeping verbonden is. Zij geeft vorm aan het hele bestaan.

Tenslotte worden de op die manier geroepen en uitgezonden leerlingen ieder met naam genoemd. Zij zijn geen anonieme, verwisselbare onpersoonlijke functionarissen; zij hebben een naam. Zij zijn op die manier bekend en erkend; zij staan met hun persoon in voor hun ‘zaak’. Zij zijn getuigen, die met hun hele persoon getuigenis afleggen van datgene waarvan ze getuigen. Alleen maar als getuigen kunnen zij overtuigen en mensen winnen, kunnen zij vissers van mensen zijn (Mc 1,17).

Zij die tot het bijzondere priesterschap van de dienst geroepen zijn moeten ook de anderen in hun opgedragen dienst toerusten (Ef 4,12). Ze zijn christenen met alle anderen samen en priester voor de anderen. Augustinus heeft die spanning in de volgende bekende zin uitgedrukt: ‘Met jullie ben ik christen, voor jullie ben ik bisschop’ (Sermo 340,1).

Dat ‘voor jullie’ kunnen priesters terug niet uit zichzelf. Hun volmacht wordt sinds apostolische tijd door handoplegging en gebed sacramenteel verleend (Hnd 6,6; 8,17.19; 13,3; 19,6; 1 Tim 4,14; 2 Tim 1,6). Als priester kunnen wij onze zending alleen maar in de naam en in de persoon van Jezus Christus uitoefenen. Jezus Christus moet het door ons doen. Jezus is hier zeer duidelijk: “Wie naar jullie luistert, luistert naar mij” (Lc 10,16). En Paulus doet het ons volledig begrijpen: “Wij zijn gezanten van Christus, God doet door ons zijn oproep. Namens Christus vragen wij: laat u met God verzoenen” (2 Kor 5,20).

In Jezus' naam en in zijn persoon handelen betekent ook: op die manier spreken en handelen zoals hij gesproken, gehandeld en zich gedragen heeft. Hij zegt over zichzelf: Ik ben onder jullie diegene die dient (Lc 22,27). Hij heeft zichzelf weggegeven en vernederd (Fil 2,7 e.v.). De volmacht is dus geen macht, zij is geen heerschappij maar dienst. “En wie van jullie de eerste wil zijn, zal ieders dienaar moeten zijn” (Mc 10,44). Wij zijn geen heren van het geloof van anderen maar dienaars van hun vreugde (2 Kor 1,24). Zo maakt ook Paulus geen aanspraak op de eerste maar op de laatste plaats (1 Kor 4,9) en soms wordt hij als vuil behandeld.

De tijd dat de bisschoppen vorsten en prinsen, de priesters parochieheren zijn, is voorbij, en de verleidingen van sommige jongeren tot neoclericalisme moet men grondig tegengaan. Zij zijn niet de uitdrukking van geloofssterkte maar van menselijke onzekerheid, die zich vastklampt aan voorbijgestreefde kenmerken en gedragingen van een bepaalde stand.

De priester, een geestelijke

Wanneer we een gevolgtrekking willen maken uit wat tot nu toe gezegd werd, dan alleen deze: het dienstwerk van de priester vraagt om een geestelijke manier van leven. Hier valt heel wat over te zeggen, van het niet te verwaarlozen gebedsleven tot de omgang met materiële goederen: het gaat niet zozeer om echte armoede maar enerzijds om een bescheiden, niet claimende levensstijl en anderzijds om vrijgevigheid. Ik kan dat binnen het bestek van deze inleiding niet uitdiepen.

Ik wil wel enkele woorden wijden aan het niet gehuwd zijn. Dit wordt telkens weer bevraagd – is het ooit anders geweest? – hoewel het celibaat dikwijls geïsoleerd bevraagd wordt. Ongehuwd willen leven omwille van het Koninkrijk der hemelen kan alleen binnen een geestelijke levensvorm begrepen worden en zeer zeker alleen daarbinnen beleefd worden.

In discussies en gedachtewisselingen over dit thema verdwijnt het belangrijkste aandachtspunt dikwijls uit het blikveld. Jezus heeft zelf, helemaal tegen de joodse beeldvorming van een rabbi in, ongetrouwd geleefd. Het is natuurlijk waar dat het celibataire leven van de priesters noch een goddelijk gebod noch een apostolisch voorschrift is. Het is evenwel niet waar dat het ongehuwde leven in de Latijnse Kerk pas aan het begin van het tweede millennium ingesteld werd. Het is ontstaan uit een veel oudere geestelijke ervaring van de Kerk. Reeds in de direct na-apostolische Kerk heeft de Apostelvergadering (1 Kor 7,25) erkend en benadrukt dat het ongehuwde leven als onverdeelde dienst aan de ‘zaak van de Heer’ (1Kor 7,33 e.v.) een bijzonder passende levensvorm voor de priester is. Duidelijke aansporingen en voorschriften, vooral over de onthouding en later over het ongetrouwd zijn, gaan terug tot in de direct na-apostolische tijd. Vaticanum II heeft deze meer dan vijftien eeuwen oude traditie bevestigd en zo de celibaatsverplichting bekrachtigd (PO 16).

Het ongehuwde leven is een manier om Jezus na te volgen. Het schenkt innerlijke en uiterlijke vrijheid met betrekking tot de onverdeelde dienst aan het evangelie. Want ongetrouwd is men vrij van heel wat wereldlijke zorgen en beslommeringen voor het gezin (1Kor 7,28-35). Het is een manier om ‘alles te verlaten’ (Mc 10,28 e.v.), om geheel in verbondenheid en vriendschap met Jezus te leven en totaal beschikbaar te zijn voor zijn zending.

Natuurlijk ken ik de vele argumenten pro en contra. Ik maak me geen illusies over de concrete moeilijkheden. Het valt niet mee om het eschatologisch tekenkarakter van deze vrijwillig omwille van het Rijk der Hemelen gekozen ongehuwde levensstaat begrijpelijk te maken. In een tot nu toe

ongekende losgeslagen geseksualiseerde en geërotiseerde wereld veronderstelt het celibataire leven een hoge graad van menselijke rijpheid. Vandaar dat er vandaag meer dan ooit pedagogische en psychologische voorbereiding en concrete ondersteuning nodig is. Men kan het elke priester alleen maar toewensen vriendschap te beleven met vrouwen die menselijk rijp en edel zijn, die de geestelijke levensvorm van de priester respecteren en ondersteunen.

De vrouw die ons daarbij het meest kan helpen is de maagd Maria. Dat is voor mij meer dan een zogenaamde vrome frase. Achter deze uitspraak steekt niet alleen mijn persoonlijke ervaring, maar ook die van zeer veel priesters: namelijk dat een celibataire levensstijl en een gezonde mariale vroomheid samen horen.

Het is verder ook belangrijk bijzonder duidelijk te zijn over dit ene punt: niet alleen het ongehuwde leven maar ook het christelijke huwelijk is in crisis. Beide levensvormen staan voor de uitdaging hoe christelijk te overleven in een omgeving waar seksualiteit, huwelijk en gezin niet meer zomaar gedragen worden door algemeen maatschappelijk aanvaarde christelijke waarden. Die zijn immers zelf in verval.

Het gegeven van het ongehuwde leven benaderen we daarom niet geïsoleerd maar in een grotere samenhang. Een op zichzelf staande verandering van de toelatingsvoorwaarden zal geen aarde aan de dijk brengen. Ze zal evenmin een duurzame toename van het aantal kandidaten voor het priesterschap genereren. Wanneer we er niet in slagen opnieuw fascinatie voor een geestelijke levensstijl te verwekken en de schoonheid van het priester zijn aanstekelijk en begeistertend voor te leven, dan mogen we al het andere vergeten. Het is vandaag niet anders dan in het verleden. Priesterroepingen worden gewekt daar waar jonge mensen overtuigende priesters ontmoeten.

De schoonheid van de priesterlijke dienst

In verband met een overtuigende praxis van de priesterlijke dienst, kunnen we zeker een en ander leren van de kinderen van de wereld, die vaak slimmer zijn dan de kinderen van het licht (Lc 16,8). Verbetering van onze vaardigheden inzake leiding - wat in de huidige wereld tot op zekere hoogte nodig is -, betere kennis van didactische en psychologische methoden, van communicatie en veel andere vaardigheden kunnen ons een stuk vooruithelpen. Maar onze pastorale vragen kunnen ze niet oplossen. We moeten tot de kern doordringen en daaruit afleiden hoe het priesterlijke bestaan en handelen in onze eigen bronnen beschreven zijn. Als we het Nieuwe Testament bekijken, kunnen we de schoonheid van de priesterlijke dienst opnieuw ontdekken. Ze wordt daar in meerdere aspecten beschreven:

- De priester als herder, die mensen samenbrengt; hen naar de bronnen van het leven brengt; die, naar het voorbeeld van de goede Herder, de verlorenen zoekt; hen, die tussen de mazen

van het net gevallen zijn of aan de rand leven, of hen die in materiële of geestelijke nood verkeren, een hart voor de armen en kleinen toont en voor allen goede raad heeft.

- De priester als vertolker en getuige van het evangelie, de goede en bevrijdende boodschap. Hij, die het Woord Gods als licht des levens en licht der wereld uitlegt, die oriëntatie biedt, die hen zinvolle en hoopvolle horizonten aanreikt, die moed geeft en perspectief uitstraalt. Paus Paulus VI zei dat evangeliseren de identiteit van de Kerk is en paus Johannes-Paulus II heeft ons de nieuwe evangelisatie, in het bijzonder voor Europa, op het hart gedrukt.

- De priester als dienaar van de verzoening. Hij is de enige, die de schuld niet alleen kan helpen verstaan of wegwerken, maar die ook kan zeggen: 'Je zonden zijn je vergeven'. Daarmee is gezegd: 'Je mag en kan opnieuw beginnen'. Dat de praktijk van het sacrament van barmhartigheid zo teruggelopen is en wij ons ambt van barmhartigheid zo weinig kunnen uitoefenen, lijkt mij een van de diepste wonden te zijn in het leven van de huidige Kerk. Waar heeft onze wereld meer nood aan dan aan barmhartigheid en verzoening?

- Tot slot is er de dienst aan de sacramenten, waardoor we het leven van de mensen op de knooppunten van hun bestaan, van de geboorte tot de dood, begeleiden, vooral de viering van de gedachtenis des Heren, de viering van de eucharistie als kern en hoogtepunt van het leven van de Kerk en van het priesterleven. De oergemeente heeft het breken van het brood in eschatologische vreugde gevierd (Hnd 2,46) en hun eschatologische verwachting uitgedrukt door de bede 'Maranatha', 'Onze Heer komt' (1 Kor 16,22). Voor hen was het vieren van de eucharistie een voorafname van het Rijk Gods, voedsel voor onderweg, voorsmaak en onderpand van de komende heerlijkheid, liturgie van de wereld, waarin de hele kosmos, hemel en aarde, betrokken zijn, reeds nu een stuk hemel op aarde, sacrament van de hoop.

Dat alles klinkt mooi, maar een dergelijke opsomming kan ook schrik inboezemen en radeloos maken. Hoe kun je dat op je eentje gedaan krijgen? Hoe moet je dat bolwerken als je drie, vier, vijf of meer parochies onder je hoede hebt, als je krachten door leeftijd afnemen en de eisen steeds groter worden? Ik weet, velen werken en zwoegen zowat als gekken en raken in ademnood, zijn uitgeput en misschien ook ontgoocheld. Velen zien doorheen de vele verplichtingen de rode draad niet meer, worden door de vele en velerlei taken innerlijk en uiterlijk verscheurd en kunnen hun leven niet meer tot een geheel integreren.

Ik heb geen praktische raadgevingen te bieden. Daarvoor ken ik de situatie hier in de Lage Landen niet genoeg. Het moge evenwel een hulp zijn theologisch uit te gaan van de eucharistieviering als het middelpunt en het kernstuk van de priesterlijke activiteit. Immers, alle andere taken van de priester lopen uit op de eucharistie of kunnen ervan worden afgeleid. De herderlijke dienst van het verzamelen is tenslotte het bijeenbrengen voor de gezamenlijke

eucharistieviering. Het voortreffelijkste middel tot verzamelen is de verkondiging van het Woord Gods. Zij moet uitnodigen tot de eucharistie en er naar toe voeren. In de eucharistie wordt het Woord Gods verdicht en belichaamd, het is een zichtbaar geworden Woord (*verbum visibile*) (Augustinus, *In Jo.* 80,3).

Tenslotte zijn alle sacramenten geordend rond de eucharistie en omringen deze. Doopsel en vormsel zijn de ingangdeur, het boetesacrament neemt de zware zondaars opnieuw op in de volledige eucharistische gemeenschap. De ziekenzalving bereidt de zwaar zieken en stervenden voor op de deelname en de voltooiing van de eucharistie bij het hemelse bruiloftsmaal. De priesterwijding verleent de volmacht om de eucharistie op te dragen; het huwelijks sacrament beeldt de eenheid en de vruchtbare liefde tussen Christus en de Kerk uit (Ef 5,21-33) en maakt het echtpaar en het gezin tot een soort huiskerk (LG 11).

De eucharistieviering is niet louter doel en middel, ze is ook vertrekpunt, krachtbron voor de zending in de wereld. Zoals de verkondiging van het Woord en de overige sacramenten naar de eucharistie voeren, zo leidt de weg vanuit de eucharistie terug naar de wereld. Zij besluit met de oproep: “*Ite missa est*”. Oorspronkelijk was dit een eenvoudig woord van wegzending: “U kunt nu gaan”. Dit woord werd echter vaak reeds als een zendingswoord verstaan: “*Ite missio est*”. “Ga, u bent gezonden”.

Zo waren de eucharistische bijeenkomsten reeds in de oergemeente verbonden met geldinzamelingen voor de armen in Jeruzalem (Rom 15,26-28; 1 Kor 16,1-4; 2 Kor 8 e.a.). We kunnen het eucharistische brood niet delen zonder het dagelijkse brood te delen. De eucharistische gemeenschap moet ons brengen tot een cultuur van delen, van solidariteit en broederlijkheid. De eucharistieviering moet een school van naastenliefde, gerechtigheid en vrede zijn. Zo is ook de inzet van de christenen en van de Kerk voor gerechtigheid en vrede tenslotte eucharistisch gegrond.

Uit zo'n eucharistische voorstelling en concentratie van de dienst van de priester en de pastoraal kan er een duidelijke rangorde van prioriteiten afgeleid worden. We kunnen het fundamentele principe in de Regel van de heilige Benedictus op een analoge manier toepassen: “Niets mag gesteld worden boven de eredienst” (hoofdstuk 43). Wij kunnen ook zeggen: de eucharistie moet in alles de voorrang krijgen; zij moet het zingevende centrum zijn.

Dat werpt de vraag op hoe dit mogelijk is in de veronderstelling dat vandaag een priester meestal meerdere parochies moet bedienen, die samen bijna de oppervlakte hebben van een vroeger aartsbisdom in Italië. In mijn boek vindt u daarover enkele overwegingen, die ik hier niet kan uiteenzetten. Ze gaan ervan uit dat het niet volstaat het tekort gelijkmatig te spreiden tot er tenslotte overal bijna niets meer is. Wij moeten concentreren en missionaire geestelijke centra

stichten. We gaan een baanbrekende pastorale of beter missionaire situatie tegemoet, die de moed vereist voor een omvattend en overtuigend nieuw verstaan.

Dienaar van de vreugde

Ik wil afsluiten met een paar gedachten over de spreuk die ik eenenvijftig jaar geleden uitkoos als motto voor mijn dienst als priester: ‘Dienaar van de vreugde’ zijn. Mij lijkt dit ook nog heden de kerntaak van de priester uit te maken. Vooral nu is dit een belangrijk thema. Vandaag is er immers de belangrijke opgave mensen te helpen om de ware bron van de vreugde opnieuw te ontdekken. Vreugde betekent meer dan amusement, plezier en genoeg. Dat heeft niets te maken met een soort vijandige houding ten opzichte van het lichamelijke en het genot. Men moet uiteraard niets afdoen van de onbezorgde dagelijkse vreugden, die het leven draaglijk maken en op menselijk vlak de moeite waard. Niets moet trouwens afgenomen worden, maar wel moet er daarvoor veel, ja zelfs het meest beslissende, gegeven worden. Het evangelie van Johannes heeft het hier over ‘de vreugde volkomen maken’ (Joh 15, 11).

De vreugden van elke dag vormen om zo te zeggen een toerusting, een vreugde vooraf. Zij wekken uit zichzelf het verlangen op naar meer, naar een niet vervliedende vreugde die blijft. Dit was ook de aanpak van Jezus in zijn gesprek met de Samaritaanse bij de bron van Jakob (Joh 4, 13 e.v.), alsook ten opzichte van de menigte die hem na het wonder van de broodvermenigvuldiging tot Broodkoning wilde kronen (Joh 6, 27.35.49-51.54). Deze positieve aanzet tot een christelijk humanisme lijkt mij ook op vandaag de juiste pastorale richting te zijn. Wij moeten de zwakheden van de mensen niet opsporen om deze pastoraal uit te buiten. Beter ware het aan te knopen met wat groot en schoon is in het leven en zo de zin voor God op te wekken.

In de grond is de mens geboren voor de vreugde. Iedereen wil immers gelukkig zijn. Maar waar en hoe vinden wij het geluk? Alleen God is groot genoeg om de hele grootte, hoogte, diepte en breedte van ons hart te vullen. ‘God alleen volstaat’ (Teresia van Avila). Wanneer Augustinus zijn levenservaring samenvatte, kon hij zeggen: ‘Gij hebt ons tot U geschapen, rusteloos is mijn hart tot het bij U rust kan vinden’ (*Confessiones* I, 1).

Zowel Augustinus als de hele wijsgerige en theologische traditie noemen deze rust '*beatitudo*'. Meestal vertalen wij *beatitudo* door gelukzaligheid. Maar het woord gelukzaligheid heeft een emotionele bijklank, het klinkt als een geluks- of gevoelsroes. Ook in het leven van een priester kan dit voorkomen. Maar meestal haalt de werkelijkheid ons snel weer in. *Beatitudo* daarentegen betreft de uiteindelijke zijnsbestemming van de mens; het nooit eindigend voltooid geluk dat wij enkel bij God vinden, wanneer wij ‘Hem zullen zien, zoals Hij is’ (1 Joh 3, 2). Augustinus beschrijft het voltooid geluk als volgt: ‘Dan zullen wij stil zijn en aanschouwen, aanschouwen en liefhebben, beminnen en loven. Dat is het wat eens zal zijn op ieder einde zonder einde’ (*De civitate Dei* XXII, 30).

Je hoeft niet te lang van dat geluk te dromen of je loopt het mis. De zaligsprekingen van de Bergrede beloven dat die voltooide vreugde ook in bijzonder moeilijke omstandigheden geschonken kan worden (Mt 5, 12 ; Lc 6, 23). Wie gelooft, weet zich reeds uiteindelijk opgenomen en opgeheven; zijn leven is reeds voltooid in Gods liefde geborgen. “Niet zal ons kunnen scheiden van de liefde van God, die hij ons gegeven heeft in Christus Jezus onze Heer” (Rom 8, 39).

Wij hebben dus geen enkele reden om altijd maar jobstijdingen te verkondigen, treurmarsen te spelen en klaagliederen aan te heffen. Wij moeten de boodschap van opstanding, vreugde en hoop verkondigen. Zo kunnen wij bij alles wat ons bezwaart, en ondanks vele nogal pessimistisch aandoende prognoses, vol vertrouwen de toekomst tegemoet zien.

Met het Tweede Vaticaans Concilie heeft de Kerk het erop gewaagd zich op de nieuwe tijd voor te bereiden. Daarmee staan wij pas aan het begin. Als we realistisch zijn, had niemand kunnen verwachten dat het een rustige wandeling zou worden. Maar met dat al is de dienst van de priester, waar het kruis geheel vanzelfsprekend bij hoort, reeds omgeven door het verhelderende licht van de Opstanding. Met de boodschap van Pasen kan de priester richting geven aan en licht, troost, vertrouwen, hoop en vreugde brengen in het leven van vele mensen. Hij moet getuigen: “De vreugde die de Heer u geeft, is uw kracht” (Neh 8, 10).

Priester-zijn heeft niet uitgediend. Ook in de toekomst is het voor de mensen een noodzakelijke en hoognodige dienst en het is voor de priester zelf een vervullende en mooie dienst. Wat wij voor de postconciliaire liturgische hervorming bij het begin van de eucharistieviering baden met Psalm 42 (43) blijft waar: *‘Introibo ad altare Dei, ad Deum qui laetificat iuventutem meam’*, ‘Ik ga op naar het altaar van God, van God die mijn jeugd verblijdt’. De priester kan ook nu en in de toekomst dienaar van de vreugde zijn (2 Kor 1, 24).

Kardinaal Walter Kasper, Rome

Vertaling: professoren Grootseminarie Brugge

Bijbelcitaten uit NBV

www.grootseminariebrugge.be